

קולות ירקונים

ככל בני אנוש. עמלם היה משמעות חייהם: בעצם המעשים שעשו, בפעולות הפשוטות ביותר, נקבע "יתרון" קיים, כפי שציין אבי המייסדים שלמה סגל, שמגלם בדמותו את החלום הציוני המתגשם בלהט אך גם בתבונה.

לעומתו עומד שאל נטונזן (המהרהר בדמותו את שאל, המלך שנפל על חרבו) אשר אי הגשמת חלומותיו הרומנטיים מובילה אותו אל מותו. ואילו יוסף דורי, הארכיבר, מקיים את סמליות שמו: אחרון דור הוותיקים, אשר במותו ייסתם הגולל על האפופיאה המופלאה של ראשית המקום ומייסדיו. הוא מודע לודאות המוות האורב לאדם ושם לאל את כל עמלו, אך במקום להיכנע לו, הוא בונה את עולמו - כהוראת האבות המייסדים - על אהבה לאשה (חיה) ובניית בית הולדת ילדים (ארוס), על עבודה ועל קשר חי לאלוהים, לאו דווקא בתורה ומצוות, אלא בראיית המפעל הציוני כהמשך ליהדות המסורתית. הוא מייסד הארכיב, אך במקום לראות עצמו כקברן הוא רואה עצמו כמיילד, שבמצעות הגניזה הפתוחה לחשיפת המטמוניות שבה, ניתן להשליך מהעבר אל העתיד. הארכיבר מאפשר להגיגי העבר להתעמת עם הרחוקות החדשות הנושבות במקום. אמנם גם יוסף נתפס לא פעם למחשבות על המוות הממשמש ובא, אך יש לו מסלולי מפלט, כמו אהבות רחניות לגיבורות סיפורו של גנסין "אצל", החסינות בפני שינוי הזמן, כינוסי שירים ומחברות, שהכתוב בהן חי לנצח ומנציח את הכתובים, וההתייחסות למפעל הציוני כאל המשך בנוסח הדיאלקטי של ההיסטוריה היהודית, ולא כאל מהפך חדש, האמור להיבנות על הריסות הישן. הארכיבר חי את העבר בהווה ואף משליך ממנו אל העתיד, ולכן כל האירועים שמתרחשים במקום בחילופי הדורות נכנסים לארכיב, שם הם חיים בצוותא, בעוד שבמציאות הם מגיעים לידי פיצוץ ונתק. למשל האירוע המרכזי שבו פותח הסיפור, התקשרות יפתח, נינו של שלמה סגל עם נערה ערבייה, אירוע שחולל עימותים בין שבט המתיישבים החדשים לבין בניהם ונכדיהם של המייסדים, חזירד תפיסות מנוגדות באשר לעתיד המקום.

נחשפים מתחים בין תפיסות עולם שונות - בין דור המייסדים המיתיים, שעמלו בעיקר למען הכלל, לבין דור הנכדים, כמו יפתח סגל, שמצהיר על זכות הפרטיות (מבקש להביא את אהובתו הערבייה לגור במקום בלי להתחשב ברגשות הציבור). מתחרד גם קונפליקט בין גישה פרגמטית של המתיישבים החדשים, השואפים למסד את ענייני המקום לטובת השגים כלכליים ומתוך חוסר אמון באידיאות שהתיישנו וברצון הטוב של "החברים", שמכונים בפייהם "בטלנים" שמובילים לחורבן המקום - לבין גישה מורכבת יותר של צאצאי המייסדים, שרוצים גם לשמר את רוח אבות המקום וגם להתקדם באופן מבוקר. המתחים מתחדדים בגלל יצרים וחשבוניות ישנים שמגיחים כנחשולים של קנאה, שנאות ותאוות נקם, עד כדי חתירה הרסנית תחת יסודות המקום והטבעתו תחתיהם. בשני הסיפורים עולה במלוא עוצמתה שאלת שימור הישן כנגד השאיפה לחדש. ב"נפשו בכפו"

3.

מתחת לתרדמת העצים ישן העפר
שהייתי ועודני -
הענפים סוככים עלי
וכל החרשה שומעת אותה, בן,
את נשימתך מזמרות צפרים
על פני הרוח המדברת אלי
בלשון סוערת ובשפת עננים.

4.

ערב יורד על צללי הפוסעים
עם הדי שחרורים ההומים סביב
כל כך רצייתי שתבוא אלי
ועדין לא באת וקולך לא הגיע.
כאן, בגדה הזו של הירקון
שמעתי את קולך בפעם האחרונה
ואני עוד נושא אותו בזכרוני החם.

1.

בלילה האבנים מדברות על העצים
והעצים מרכלים על האבנים. אני
מכיר היטב את שפתם הנסתרת.
מן הסלע הטמון כאן בחציו באדמה
עולה קול ירקוני בדומית הלילה.

אבנים אלמוניות כותבות את דרכי
והעצים מסמנים לי כוונים, אך אני
בדרך משלי הולך כדי להגיע הביתה.

2.

שמעתי שרשים בוכים והדים עולים
להתפזר בסביבה. שמעתי את הענן
ממלא פיו שממים ודממה תלויה של
כוכבים כבויים חולפת מעלי. הגעתי למקומי
וראיתי את בני המלמד ידיו למהומה.
החשך הסתיר פניו. אור

ברקים בא מרחוק,
עדת עננים מגיעה במרוצה
ואחריהם סיעת רעמים
מבשרת סופה. מה יהיה בסופי? בסופנו?

ובצלליה המקסימים, דבקתי בעבודה קשה וממשית וגלויה, שתוצאותיה וראיות, ואף את הארכיב בניתי כנגדה. לא! - כן! ארכיב של ארכיבר כנגד הרומנטיקן שבי!

יתרוננו של אדם שפוי אינו בכך שנמנע מתעתועי חלומות, אלא שבכל זאת לא נשאר בהם" (עמ' 213).

ואסיים בדברי המחבר במאמרו (שלא פורסם) בשם "נגד קהלת הנערץ עלי":

"ועתה אפילו אודה פה לנערצי זה על שאי-הסכמתי עמו עוררה אותי לעמוד על דעתי ולהיאחז בשתי 'קרנות המזבח' של חיי - ביקירי בני ביתי וביצירה ספרותית".

אביבה מהל

מפנים קבר ישן לטובת מרחב לחיים עתידיים עבור צעירי המקום. אבל מסתבר שאין חדש תחת השמש, שניצני העבר משליכים על ההווה, וכי חרף כל הקשיים נותרו תוצאות המעשים, שנעשו מתוך אמונה בתוקף העשייה. ב"מכאן ועד היכן" חושף הארכיב שכבר היו דברים מעולם, סכסוכים ועימותים ועויבות - ובכל זאת חיי המקום שוקקים ויש בהם טעם לממשיכים ולחדשנים גם יחד. לקראת סוף הסיפור מגלה המספר הארכיבר שגם בתוכו שוכן רומנטיקן חבוי:

"ועוד יש לי לומר לארכיבר, שבזכות הרומנטיקן נעשיתי ציוני וחלוץ, עליתי ארצה, נאחזתי במקום; אך כדי לא להתמסר לרומנטיקה בלבד ועד תהומה הידועה, הכריזה לרגלינו תמיד ומפתה בהכחובה